

NĚKTERÉ ASPEKTY SPECIALIZACE V OZBROJENÝCH SILÁCH ČESKÉ REPUBLIKY

Plk. gšt. Ing. Vlastimil GALATÍK, CSc.,
doc. Ing. Bohuslav VÍŠEK, CSc.

Anotace:

Článek pojednává o specializaci ozbrojených sil obecně a specializaci v ozbrojených silách České republiky zvláště. Ukazuje, že problém specializace se týká zejména menších zemí, které se tak chtějí podílet na budování vojenských schopností Aliance a Evropské unie.

Úvod

Specializace v ozbrojených silách nejen v České republice, ale i dalších zemích Aliance je poměrně nový pojem, často používaný a různě přijímaný širší vojenskou a bezpečnostní komunitou. Také chápání tohoto možného přístupu k posílení celkových vojenských schopností NATO/EU není zcela jednoznačné. Je možné se setkat s podporou, nedůvěrou i jednoznačným odmítáním.

Historie vývoje problematiky specializace

V devadesátých letech minulého století, po změně geostrategických podmínek, se začíná prosazovat snaha o širší zapojení všech členů Aliance do řešení nově vznikajících krizí a o rovnoměrné rozdělení nákladů při budování schopností, odpovídajících nové situaci. Devadesátá léta lze shrnout jako:

- snahu budovat nové a posílit stávající vojenské schopnosti jednotlivých členů i Aliance jako celku. Jako příklady lze uvést Strategickou koncepci NATO z roku 1999, Iniciativu ke zvýšení obranných schopností (DCI – Defence Capabilities Initiative a jiné),
- hledání způsobu účinného zapojení „malých“ členských zemí do společného úsilí Aliance.

Přes značné úsilí věnované problematice posílení obranných schopností **nebyly výsledky uspokojivé**. Zejména „menší“ evropské země nebyly schopny účinného zasažení v rámci Aliance nebo evropské koalice. To vyvolalo nutnost hledat jiné způsoby jejich potenciálního zapojení. Jako určité řešení se objevuje možnost specializací.

Za přelomový bod lze označit Pražský summit 2002, který tyto trendy akceptoval následovně:

- Specializaci přijal jako formu zapojení menších států do společného úsilí Aliance.
- Schválil Pražský závazek ke schopnostem (PCC) jako součást pokračujícího úsilí zlepšit a rozvinout nové vojenské schopnosti k modernímu boji ve vysoce nebezpečném prostředí.
- Jednotliví spojenci učinili pevné a konkrétní politické závazky ke zlepšení svých schopností v oblasti:
 - obrany proti chemickým, biologickým, radiologickým a nukleárním zbraním; zpravodajství,
 - sledování a zaměřování cílů,
 - vzdušném průzkumu,
 - systému velení, řízení a komunikace,
 - efektivity boje, včetně munice s koncovým navedením a potlačení nepřátelské protivzdušné obrany,
 - strategické vzdušné a námořní přepravy,
 - tankování za letu a rozmístitelných jednotek bojové podpory a bojových zabezpečovacích jednotek.

Jde o snahu ke zlepšení schopností v oblastech, kde byly identifikovány pokračující nedostatky. Tyto kroky přitom zahrnují jak mnohonárodní úsilí, tak **úlohu specializace** a přehodnocení priorit, vzhledem k omezeným finančním zdrojům.

Implementace výsledků Pražského summitu

Česká republika se z hlediska specializací logicky zavázala rozvíjet takové schopnosti, které jsou na vysoké úrovni, jsou podporovány a rozvíjeny vědecky a výzkumně a to i obranným průmyslem a jsou minimálně srovnatelné s obdobnými schopnostmi nejvyspělejších partnerů.

Ozbrojené síly ČR se zaměří **na oblasti**:

- **radiační, chemické a biologické ochrany,**
- **elektronického boje a pasivních sledovacích systémů,**
- **vojenského zdravotnictví.**

ČR přijala 14 závazků, v nichž 8 následujících se týká specializovaných sil.

Zavedení pozemního průzkumného vozidla.

Průzkumný systém obsahující bezobslužné chemické, případně také biologické senzory umožňující monitorování situace v prostoru nasazení.

Zásoby vakcinačních látek proti biologickým zbraním pro rozmístitelné síly.

Vytvoření zásob vakcín proti antraxu (sněti slezinné) a dalším onemocněním. Zásoby jsou vytvářeny přednostně pro národní síly, avšak v případě ohrožení existuje možnost jejich částečného poskytnutí pro potřeby dalších spojeneckých sil.

Mobilní biologická jednotka rychlého nasazení (Mezinárodní úsilí pod vedením Polska).

Mobilní analytická laboratoř rychlého nasazení v případě útoků zbraněmi hromadného ničení.

Úkol vyplývá z aliančních cílů výstavby sil. Formuje se mezinárodní úsilí, jehož se účastní ČR, Polsko, Belgie a Nizozemí.

Pasivní sledovací systém VĚRA S/M – rozmístitelný a mobilní systém elektronického boje a průzkumu.

Od roku 2004 dosáhne mobilní jednotka pasivních sledovacích systémů počítačových operačních schopností a bude vyčleněna pro NATO.

Mezinárodní úsilí směřované k vývoji a/nebo získání schopností – zlepšení průzkumných / sledovacích schopností.

Na strategické úrovni Česká republika předpokládá přispět pasivním systémem VĚRA. Jednotky na taktickém stupni budou nadále vybavovány nově vyvíjenými prostředky průzkumu a sledování.

Specializovaná infekční nemocnice (úroveň biologické ochrany 4).

45 lůžek splňujících požadavky biologické ochrany v úrovni 4 (dislokace Těcho-
nín). Plně využitelná bude v r. 2004.

Kolektivní ochrana. Implementace probíhá ve třech krocích:

- 1) Specializované síly (jednotky chemické a biologické ochrany) jsou částečně vybavovány kolektivními ochrannými prostředky ve formě hermeticky uzavřených stanů s filtroventilačním zařízením.
- 2) Rekonstrukce současných zařízení kolektivní ochrany a stavba nových bude provedena během procesu rekonstrukce trvale používaných vojenských letišť. Tato zařízení poskytnou ochranu pilotům a klíčovému personálu letišť. Předběžné práce v roce 2003, implementace proběhne v letech 2004—2005.
- 3) Studie proveditelnosti použití přepravitelných zařízení kolektivní ochrany v podobě kontejnerů, která zajistí ochranu rozvinutých velitelství, štábů a polní nemocnice.

K dalším závazkům vyplývajícím ze summitu patří **pět specifických iniciativ v oblasti ochrany proti ZHN.**

Jedná se o původně americký podnět, ke kterému se přihlásily všechny členské země, včetně České republiky. Jsou to:

- Prototyp mobilní NBC (nukleární, biologické a chemické) laboratoře;

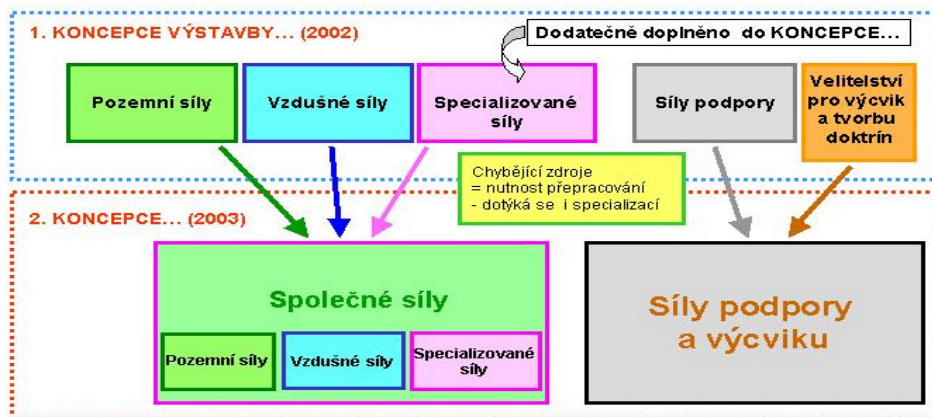
- Prototyp týmu reakce (NBC response team) pro nukleární, biologické nebo chemické události;
- Výcvikové a vzdělávací středisko pro obranu proti zbraním hromadného ničení (nukleárním, biologickým a chemickým);
- Zásoby prostředků NATO pro biologickou a chemickou obranu;
- Systém pro vedení přehledu o výskytu nemocí.

Vývoj názorů na místo a úlohu specializovaných sil v rámci OS ČR

Zajímavé je zajisté i sledování vývoje názorů na specializaci a konkrétní kroky a opatření realizovaná v dané oblasti.

Zejména v roce 2002 byl význam specializace nekriticky přeceňován na úkor „klasického“ spektra schopností OS. Bylo potřebné si uvědomit, že pro specializaci v nejšířším slova smyslu, to znamená specializaci „většiny“ ozbrojených sil, prozatím nenazrála doba. V případě široké specializace v současnosti neexistuje ochota jednotlivých partnerů sdílet své schopnosti s ostatními, kterým se nedostávají v celém spektru právě v důsledku specializací.

Pro vlastní „spuštění“ procesu specializace a stanovení konkrétní odpovědnosti byla tato problematika řešena doplněním materiálů „Koncepte výstavby...“ o velitelství specializovaných sil a soustředění určených útvarů a zařízení pod toto velitelství (viz obr. 1).

Obr. 1: Odras názorů na specializaci v koncepčních materiálech

Po přepracování „Koncepte výstavby...“ na nový zdrojový rámec byla určitá autonomie specializovaných sil zachována. Přes polemické názory je možné konstatovat, že do určité míry samostatné řízení etapy výstavby specializovaných sil bylo vcelku pozitivním řešením.

V přepracované „Koncepci...“ 2003 jsou Specializované síly součástí Společných sil, ale výrazným závěrem je další orientace na specializaci OS a vyvážený rozvoj ostatních druhů vojsk. Specializace je uváděna jako priorita rozvoje rezortu MO a současně jako nabídka ČR spojencům. Je vedena snahou dosáhnout úspor v oblastech, kde je možné pokrytí rizik ve spolupráci s partnery, aby na druhé straně bylo zdrojově možné být důvěryhodným partnerem ochotným přispívat ke společné bezpečnosti.

Protože specializované síly nelze chápat jinak než jako organickou součást jednotek, útvarů, svazků a velitelství AČR je i logický nejbližší výhled – zpětné začlenění specializovaných sil do struktury prvků, kam organicky patří.

Nalezení správné míry rovnováhy mezi „klasickými“ a specializovanými silami je za současného stavu objektivní nutností.

Některé závěry – vývoody pro budoucnost

1. Specializace velkého rozsahu („absolutní“) zatím nepřipadá v úvahu:
 - bude možná za existence nadnárodních ozbrojených sil (evropská armáda?), kdy všichni partneři sdílejí své „speciální“ schopnosti s ostatními navzájem. Musí být garantováno, že schopnost, které se někomu nedostává je nahrazována a dána k dispozici spolehlivým partnerem,
 - z výše uvedeného plyne, že je prozatím nutné hovořit o specializaci v ozbrojených silách, to je o určitých specializovaných prvcích a ne o specializaci ozbrojených sil jako takových, což by mohlo evokovat myšlenky, že celé ozbrojené síly jsou specializované.
2. Specializované síly OS ČR jsou v současné podobě a rozsahu určeny zejména pro expediční mise (účely):
 - pro operace omezeného rozsahu (OPZHN – max. prapor, polní nemocnice), protože v současné podobě specializované síly OS ČR nemohou plnit rozhodující roli ve velkých aliančních operacích (čl. 5 WS). Jde o prvky podpory a zabezpečení – nejsme schopni (kromě PSS) vyčlenit dostatečný počet jednotek,
 - důležitou roli ve prospěch větších uskupení (armádní sbor a větší) mohou plnit mobilní PSS, které jsou neefektivní pro nižší stupeň velení (rozměr AČR se pro tyto systémy stává příliš „těsným“).
3. Možné způsoby realizace závazků ke specializacím:
 - vytvořením specializovaných sil – jednotek (vyčleněných i národních),
 - zaměřením vědy, výzkumu, vývoje a specializovaných technologií do vybraných oblastí,
 - výrobou specializovaných technologií a systémů obranným průmyslem ČR.
4. Není jednoznačný přístup spojenců – malých i větších zemí:
 - od jednoznačného přijetí, přes nedůvěru až k odmítání,

- nové pohledy na problematiku, kdy se začínají rýsovat dvě roviny specializace,
- vyčleněnými silami a prostředky (současná „česká“ cesta),
- ve vztahu k novým hrozbám a rizikům, to znamená, že ozbrojené síly budou připravovány ve své většině například pro mírové operace nebo ještě přesněji, budou se specializovat na jednotlivé fáze těchto operací. Praxe ukázala, že tvrzení z doby nedávno minulé o tom, že voják dobře připravený na konvenční válku je plnohodnotně připravený na jakoukoli jinou krizi je tvrzením zcela nepřijatelným a velmi nezodpovědným.

Zajímavé názory odezněly na mezinárodním semináři v Bratislavě v říjnu 2004, kterého se zúčastnily delegace ze SR, ČR (Ústav strategických studií a Sekce obranné politiky a strategie MO ČR), USA, SRN, VB a Rakouska. Seminář byl pořádán Institutem bezpečnostních a obranných studií MO SR v rámci projektu „Specializace ozbrojených sil“.

Projekt se uskuteční v roce 2005 a klade si za úlohu:

- Připravit teoretická východiska směřování dlouhodobého rozvoje specializace v ozbrojených silách nových členů NATO vyplývajícího ze změn bezpečnostního prostředí;
- Analyzovat prostředí ovlivňující specializaci ozbrojených sil po jejich začlenění do NATO a EU s důrazem na místo a úlohu zdrojů;
- Charakterizovat dlouhodobý a střednědobý horizont specializace a možnosti zasažení ozbrojených sil;
- Z konference „Specializace v malých ozbrojených silách členů NATO a EU“ přijmout závěry pro praktické využití.

Celkový závěr

Specializace v OS ČR je zajisté pozitivním krokem a zvyšuje důvěryhodnost ČR a jejich ozbrojených sil u partnerů v Alianci i v EU. Otázky specializací musí být vnímány velmi citlivě a v současné době nemohou být řešeny na úkor celkových národních obranných (vojenských) schopností.

Z celkových vývojových trendů lze vyvodit, že otázky specializací se budou i v budoucnu dynamicky vyvíjet a tato oblast musí být neustále v centru dostatečného zájmu odpovědných vedoucích představitelů státu a rezortu. Každé rozhodnutí dotýkající se specializací se neobejde bez analýz kladů a záporů, očekávání, přínosů i možných rizik s tím spojených.